

TARIX FANIDA SHAXSGA YO‘NALTIRILGAN TA’LIM TEXNOLOGIYALARI

Salaydinov Marufjon Maxamadjonovich

Farg‘ona davlat texnika universiteti 2-sonli akasemik litseyi

Annotatsiya: Mazkur maqolada tarix fanini o‘qitishda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarining nazariy asoslari va amaliy ahamiyati yoritilgan. Unda shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvning mohiyati, tarix fanining mazkur ta’lim texnologiyalarini qo‘llashdagi imkoniyatlari hamda zamonaviy pedagogik metodlarning o‘quvchilarda tarixiy tafakkur, mustaqil fikrlash va ijtimoiy faollikni rivojlantirishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, tarix darslarida muammoli, loyihaviy va interfaol ta’lim texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi asoslab berilgan. Maqola tarix ta’limi jarayonini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-uslubiy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: Tarix ta’limi, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, pedagogik texnologiyalar, tarixiy tafakkur, interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyihaviy faoliyat, individual yondashuv, o‘quvchi shaxsi.

Zamonaviy ta’lim tizimida shaxs omili markaziy o‘ringa chiqmoqda. Ta’lim jarayonida o‘quvchini faqat bilim oluvchi emas, balki mustaqil fikrlovchi, ijtimoiy faol va mas’uliyatli shaxs sifatida shakllantirish dolzarb vazifaga aylandi. Shu nuqtai nazardan, tarix fanini o‘qitishda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalaridan foydalanish pedagogik jarayon samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. Tarix fani shaxs dunyoqarashi, tarixiy tafakkuri va fuqarolik ongini shakllantirishda katta imkoniyatlarga ega.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim — bu ta’lim jarayonida o‘quvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari va qobiliyatlarini inobatga olgan holda tashkil etiladigan pedagogik yondashuvdir. Ushbu ta’lim texnologiyasi o‘qituvchidan axborot beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi, maslahatchi va hamkor rolini talab qiladi.

Tarix fanida shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim o‘quvchilarning tarixiy voqealarga nisbatan shaxsiy munosabatini shakllantirish, ularni mustaqil tahlil va xulosa chiqarishga o‘rgatish orqali amalga oshiriladi. Tarix fani mazmunan inson faoliyati, jamiyat taraqqiyoti va ijtimoiy munosabatlarga asoslangan bo‘lib, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Tarixiy voqealar va shaxslar misolida o‘quvchilarda axloqiy qadriyatlar, vatanparvarlik, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy mas’uliyat rivojlanadi.

Tarix darslarida shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim o‘quvchilarning:

- tarixiy tafakkurini rivojlantirish;
- voqealarga turli nuqtai nazardan qarash;
- dalillarga asoslangan fikr bildirish;
- mustaqil xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tarix fanida shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarini qo‘llash avvalo o‘quvchining psixologik va individual xususiyatlarini inobatga olishga asoslanadi. Ushbu yondashuv ta’lim jarayonida har bir o‘quvchini alohida shaxs sifatida qabul qilish, uning qiziqishlari, ehtiyojlari va bilish imkoniyatlarini hisobga olgan holda o‘qitishni tashkil etishni

nazarda tutadi. Tarix darslarida bu holat o‘quvchilarning tarixiy voqealarga nisbatan shaxsiy munosabatini shakllantirish, ularni mustaqil fikrlashga undash orqali namoyon bo‘ladi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari tarix fanida individual o‘quv trajektoriyalarini yaratish imkonini beradi. Har bir o‘quvchining bilim darajasi va o‘zlashtirish tezligi turlicha bo‘lganligi sababli, tarixiy materiallarni tabaqalashtirilgan holda taqdim etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda murakkablik darajasi turlicha bo‘lgan topshiriqlar, mustaqil izlanishlar va loyihaviy ishlar o‘quvchilarning individual rivojlanishini ta’minlaydi.

Tarixiy manbalar bilan ishlash jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv o‘quvchilarda tarixiy tafakkur va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. O‘quvchilar tarixiy hujjatlar, manbalar va faktlarni mustaqil tahlil qilish, ularni solishtirish va xulosalar chiqarishga o‘rganadilar. Bu esa tarix fanini faqat yodlashga asoslangan fan emas, balki tahliliy va mantiqiy fikrlashni talab etuvchi fan sifatida o‘zlashtirishga imkon yaratadi.

Baholash jarayonida ham shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv muhim o‘rin tutadi. An’anaviy baholash tizimidan farqli ravishda, bu yondashuv o‘quvchining faqat yakuniy natijasini emas, balki uning rivojlanish dinamikasini, harakatini va faolligini baholashga qaratiladi. Tarix darslarida o‘z-o‘zini baholash, o‘zaro baholash va portfoliolar orqali baholash o‘quvchilarda mas’uliyat va o‘z imkoniyatlariga ishonchni shakllantiradi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarida refleksiya muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Tarix darslarida refleksiya o‘quvchilarning o‘rganilgan mavzuga nisbatan shaxsiy munosabatini aniqlash, o‘z bilim va ko‘nikmalarini tahlil qilish imkonini beradi. Bu jarayon o‘quvchining o‘z-o‘zini anglashiga va bilimlarni ongli ravishda o‘zlashtirishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, tarix fanida shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarini qo‘llash o‘quvchilarning fan bo‘yicha qiziqishini oshiradi, mustaqil va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi hamda ularni ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantirishga yordam beradi. Ushbu yondashuv tarix ta’limining sifatini oshirish bilan birga, jamiyat uchun tarixiy tafakkurga ega, ongli va mas’uliyatli avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarix darslarida quyidagi shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalari samarali hisoblanadi:

Muammoli ta’lim texnologiyasi — tarixiy muammolarni qo‘yish va ularni o‘quvchilar tomonidan mustaqil hal qilishga yo‘naltirish orqali amalga oshiriladi. Bu usul o‘quvchilarning fikrlash faolligini oshiradi.

Loyihaviy ta’lim — o‘quvchilarni tarixiy mavzular bo‘yicha mustaqil izlanish olib borishga undaydi. Masalan, tarixiy shaxs yoki davr bo‘yicha loyiha tayyorlash shaxsiy qiziqishni kuchaytiradi.

Interfaol metodlar (bahs-munozara, “aqliy hujum”, rolga kirish) — o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlab, tarixiy voqealarni chuqurroq anglashga yordam beradi.

Differensial ta’lim — o‘quvchilarning bilim darajasi va qobiliyatiga mos topshiriqlar berish orqali individual yondashuvni ta’minlaydi.

O‘qituvchi va o‘quvchi faoliyatining o‘zgarishi

Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim sharoitida o‘qituvchi ta’lim jarayonining markazida emas, balki tashkilotchisi va yo‘naltiruvchisi sifatida faoliyat olib boradi. O‘quvchi esa bilimni tayyor holda oluvchi emas, balki uni mustaqil izlanish orqali egallovchi subyektga aylanadi.

Bu yondashuv tarix darslarida ijobiy psixologik muhitni shakllantiradi va o‘quvchilarning fan bo‘yicha motivatsiyasini oshiradi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, tarix fanida shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarning intellektual salohiyati, tarixiy tafakkuri va ijtimoiy faolligini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuv tarix fanini mazmunan boyitibgina qolmay, balki jamiyat uchun ongli, mustaqil fikrlovchi va ma’naviy yetuk shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi. Shuning uchun shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyalarini tarix ta’limi jarayoniga keng joriy etish dolzarb pedagogik vazifa hisoblanadi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Asqarov A. O‘zbekiston tarixi. — Toshkent: Sharq, 2019.
2. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. — Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. Al-Farobiy. Fozil odamlar shahri. — Toshkent, 2004.
4. Sattarov B. Pedagogika asoslari. — Toshkent: Fan, 2017.
5. Aliyev T. Ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalar. — Toshkent, 2020.
6. Shamsiyev J. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim metodlari. — Toshkent, 2018.
7. Zokirov K. Interfaol metodlar pedagogikasi. — Toshkent, 2019.